

Andreu GINÉS i SÀNCHEZ: *La instauració del franquisme al País Valencià*, València, Publicacions de la Universitat de València, 2010, 380 pàgines.

L'Andreu Ginés ens ofereix en aquest llibre un estudi molt detallat de com el franquisme s'instaurà a les províncies de Castelló i València a partir del seguiment del personal polític dels anys 1938-43. La seva tesi fonamental és que el nou règim no fou una ruptura tan gran com la retòrica del moment i certa historiografia ens podrien fer pensar, sinó més aviat una continuïtat de les oligarquies de sempre que, utilitzant el partit únic quan calgué, s'apoderaren novament de les institucions locals i provincials per mantenir el seu domini de classe que la República havia posat en perill. El franquisme doncs no seria tant un nou ordre que començava de zero sinó un retorn al passat, un posar el rellotge enrere per esborrar els canvis polítics i socials dels anys republicans.

Hi ha un parell de fets que criden l'atenció del lector. Primer, la debilitat de la FET i les JONS dins del règim, fins i tot en els primers anys quaranta, quan els vents internacionals li bufaven a favor i Serrano Suñer era la mà dreta del dictador. Aquesta estructura política no deixà mai de ser una carcassa buida, supeditada a l'Exèrcit i als governadors civils, un instrument utilitzat per les elits per controlar les institucions. A pesar de la retòrica revolucionària d'alguns *camises velles*, d'obrers n'hi havia ben pocs dins el partit únic, i sí molts fills de casa bona. L'alçament del 18 de juliol i la guerra havien obligat a canviar les formes de la dreta, a deixar aparcats matisos i modulacions. Fins i tot comportà un cert relleu generacional. Però el partit únic era poca cosa més que un uniforme, una nova estètica i una nova retòrica, per al domini de les famílies de sempre, amb unes condicions especialment bones, això sí, perquè el moviment obrer i els partits d'esquerres estaven derrotats, prohibits i reprimits, i no hi havia premsa lliure. En aquest sentit, l'estudi d'Andreu Ginés confirma la tipologia de Robert Paxton, que caracteritza el franquisme com un règim menys totalitari que el nazisme o el feixisme italià, i més proper al salazarisme portuguès o a la França de Vichy.¹ L'element clau segons Paxton és el grau d'invasió dels diferents espais de la societat per part del règim, i la relació de forces entre el propi règim i aquells sectors socials que li donen suport. Així el cas alemany seria el més totalitari, doncs el nazisme va acabar deixant sense marge de maniobra a l'exèrcit, els empresaris o les Esglésies. El cas espanyol, a través de l'estudi de l'Andreu, es mostra ben diferent. Eren precisament aquest poders fàctics, que donaren suport al cop i que conformaren el bàndol vencedor de la guerra, els que utilitzaren i se serviren del règim. Si aquesta monografia és especialment interessant respecte a aquesta qüestió es perquè aborda els anys «més feixistes» del franquisme, quan el règim no tenia cap necessitat de dissimular la seva veritable naturalesa.

L'altre fet que crida l'atenció, i està relacionat amb el que acabo de dir, és el joc polític que hi havia dins el règim, la competència política que existia —limitada, això sí. No és que ens vingui de nou, doncs aquest concepte ja va ser encunyat per Linz fa molts anys,² però sí que és curiós veure en casos concrets com les diferents famílies del règim es disputaven les esferes de poder i es barallaven, la majoria de vegades, sordament. Precisament perquè aquestes baralles no es produïen en una societat oberta i amb llibertat d'informació, aquest tipus d'estudis minuciosos són molt útils per veure i entendre com funcionaven els mecanismes polítics del franquisme, especialment en l'àmbit local i provincial.

1. R. O. PAXTON, *La France de Vichy: 1940-1944*, Paris, Éditions de Seuil, 1997 (primera edició en anglès 1972).

2. Juan Linz parla de pluralisme polític limitat i no responsable a J. LINZ, «An Authoritarian Regime: Spain» a E. ALLARDT and S. ROKKAN, eds., *Mass Politics*, New York, 1970, 251-83, 374-81.

La implantació del franquisme a Castelló i València es féu a partir del personal polític de les antigues dretes. Les dues principals canteres foren els carlins, especialment a Castelló, i la Dreta Regional Valenciana. Els segons anaren guanyant major pes amb el temps, ja que al no haver conservat ni una estructura orgànica ni cap identitat col·lectiva, eren més fàcilment integrables al règim, i a més eren els genuïns representants de les classes hegemòniques de cada província.

Ningú no representa millor la pervivència del caciquisme a través de les institucions franquistes que la família Fabra, que ha dominat la política de la província de Castelló des del darrer terç del segle XIX fins avui, passant de la Restauració a Primo de Rivera, per quaranta anys de franquisme, i acabant en el Partit Popular. Això diu molt no només de la naturalesa del franquisme, sinó de la transició i de la democràcia actual. Si Giuseppe Tomasi di Lampedusa va demostrar per la Sicília del segle XIX que era necessari que tot canviés perquè tot romangués igual, algú hauria d'escriure una novel·la sobre la família Fabra i segurament l'Andreu Ginés és qui millor ho faria.

No és estrany que l'autor es lamenti, en l'epíleg, que el franquisme aconseguí a llarg termini espanyolitzar el País Valencià i desmobilitzar la classe treballadora, i que ens deixés en herència la societat que tenim. S'ha de dir, en tot cas, que l'Andreu Ginés ha lluitat perquè això no fos així. Un bona mostra és l'excel·lent llibre que ha escrit, i l'altra és la dedicació desinteressada a aquesta revista en els darrers anys, que ha estat decisiva perquè se seguís publicant.

MARC PRAT SABARTÉS